

DAS LEBEN DER ANDEREN

(La vida de los otros)

Proposta didàctica d'Alba Ambròs i
Ramon Breu

SINOPSI

El capità Gerd Wiesler és un oficial extremadament competent de la Stasi, la totpoderosa policia secreta del règim comunista de la RDA, la República Democràtica Alemanya. Quan l'any 1984 li encomanen que espïi la parella formada pel prestigiós escriptor Georg Dreyman i la popular actriu Christa-Maria Sieland, no sap fins a quin punt aquesta missió influirà en la seva pròpia vida.

A través d'aquesta història els personatges ens van apropant a una realitat molt propera en el temps i no massa llunyana d'altres realitats que sovint vivim o hem d'afrontar. Des de cada seqüència, l'espectador és conduït a qüestionar-se molts i diversos temes: el funcionament de les estructures de poder; els diferents mètodes utilitzats per fer callar la dissidència i la discrepància; les persones que són font d'inspiració o de lideratge del canvi personal en els seus respectius contextos vitals; el paper que el món de l'art i la paraula poden exercir en la trajectòria vital dels ciutadans i ciutadanes.

FITXA TÈCNICA I ARTÍSTICA DE LA PEL·LÍCULA

Director i guionista: Florian Henckel Von Donnersmarck

Productors: Quirin Berg i Max Wiedemann

Fotografia: Hagen Bogdanski

Muntatge: Patricia Rommel

Música: Gabriel Yared i Stéphane Moucha

Directora artística: Silke Buhr

So: Arno Wilms

Vestuari: Gabriele Binder

Maquillatge: Annet Schulze, Sabine Schumann

País: Alemanya, 2006.

Durada: 142 minuts

Intèrprets: Martina Gedeck (Christa-Maria Sieland); Ulrich Mühe (Capità Gerd Wiesler); Sebastian Koch (Georg Dreyman); Ulrich Tukur (Tinent Coronel Grubitz); Thomas Thieme (Ministre Bruno Hempf); Hans-Uwe Bauer (Paul Hauser); Volkmar Kleinert (Albert Jerska); Matthias Brenner (Karl Wallner); Herbert Knaup (Gregor Hessenstein).

MOVIOLA: Indicacions per al professorat

1. OBJECTIUS

- Conèixer i ser conscients dels drets humans fonamentals.
- Entendre el significat i els mecanismes del totalitarisme.
- Saber reconèixer algunes de les violacions dels drets humans en el nostre món.
- Reflexionar sobre la degradació ètica que comporta viure en règims polítics dictatorials.
- Valorar els valors democràtics.
- Tenir consciència de la lluita per la democràcia en el passat del nostre país i, actualment, en el món.
- Conèixer els mecanismes de resistència que el món de l'art i la cultura poden posar dempeus contra les dictadures.

2. CONTINGUTS

- Anàlisi de les característiques dels règims dictatorials i totalitaris.
- Contraposició del funcionament d'un règim democràtic amb un de dictatorial.
- Accions reivindicatives dels intel·lectuals de països que viuen en règim totalitaris (la RDA, el franquisme, la Unió Soviètica, etc.).
- Sensibilització de la importància dels valors democràtics i la convivència cívica d'un país.
- Llenguatge i tècniques audiovisuals: angulacions, enquadraments i exposició fotogràfica.

3. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Pel que fa a l'**avaluació**, el currículum explicita que cal potenciar l'avaluació formativa i alhora l'avaluació en l'acció, que es tradueix amb l'elaboració i l'aplicació de projectes d'intervenció social en la comunitat. En aquest sentit, suggerim que la producció de missatges audiovisuals sobre les temàtiques treballades a l'aula és una bona eina per a posar en pràctica l'avaluació en l'acció dels adolescents de forma motivadora. Les propostes d'avaluació que us presentem van en aquesta línia.

4. COMPETÈNCIES BÀSIQUES

Les **competències bàsiques** que tenen una relació més directa amb l'**educació en comunicació** són: la competència comunicativa lingüística i audiovisual; la competència artística i cultural; la competència sobre el tractament de la informació i la competència digital, i la competència d'aprendre a aprendre, totes elles presents com a aportacions de l'Educació per al desenvolupament personal i la ciutadania. De forma succinta podríem dir que són les competències comunicatives i les metodològiques. Aquesta classificació de les competències es fa palesa en els continguts de cada curs per aquesta matèria quan s'hi refereix mitjançant la designació del llenguatge de la publicitat i dels mitjans de comunicació d'una banda, i l'ús responsable de les TIC per l'altra. Amb tot, no oblidem que el codi comú a aquests dos mitjans és l'audiovisual, l'únic que canvia és el suport, per tant, dominar bé el codi és el primer pas per poder-ne iniciar una reflexió crítica.

L'anàlisi dels paràgrafs del currículum referits a l'educació en comunicació ens porten a afirmar que presenten una visió força catastrofista, seguint la línia d'apocalíptics d'Umberto Eco, dels mitjans de comunicació i les TIC a causa de la seva influència en l'adquisició i seguiment de models i presa de decisions. En aquest sentit, la nostra proposta d'introduir el cinema a l'aula aposta per fer un pas més enllà i incloure també la producció de missatges audiovisuals per tal de desmitificar-ne els mitjans i afavorir-ne la seva comprensió. Treballar positivament el codi audiovisual dels mitjans és fonamental per a formar una ciutadania lliure i democràtica. Posar-se darrera la càmera i mirar amb uns altres ulls facilita la comprensió de la producció dels missatges.

5. CLAUS DE TREBALL PER AL PROFESSORAT

La vida de los otros és una extraordinària pel·lícula sobre un passat molt proper, que planteja una reflexió molt rigorosa sobre l'enviliment que les dictadures inoculen als ciutadans que han de viure sota aquests règims. També resulta de gran interès analitzar el funcionament de les estructures de poder no democràtic, així com observar els diferents mètodes utilitzats per fer callar la dissidència i la discrepància

Una altra de les qüestions que el film suggereix és el del paper dels intel·lectuals en la societat (dictatorial o democràtica) com a consciència crítica i referència ètica per a la ciutadania. Cal ressaltar el paper que el món de l'art i la paraula poden exercir en la trajectòria vital i ideològica dels ciutadans i ciutadanes.

A l'apartat Visor de tècniques audiovisuals es fa referència al caràcter simbòlic de determinats elements que sorgeixen en la narrativa audiovisual; al joc d'angulacions (picats) i a la planificació (primers plans i pla de detall) en les preguntes 2,3 i 4. En la darrera de les qüestions es vol cridar l'atenció sobre la immensa feina de producció i de documentació de films com La vida de los otros.

Pel que fa al Tríode de lectures, creiem que ha de resultar de molt interès conèixer que la proximitat en el temps de la història que s'explica va fer que els mateixos participants en el film coneguessin o visquessin esdeveniments molts semblats als narrats. Despertar aquests sentiments és el que intenta fer la primera de les lectures L'actor, la seva muller i la Stasi. El segon dels textos té la voluntat d'aclarir conceptes sobre els règims prosoviètics de la segona part del segle XX, mentre que Els Drets Humans i el Tribunal Penal Internacional vol incidir a reforçar la consciència democràtica de l'alumnat i a fer-los conèixer els instruments de què la nostra civilització s'ha dotat per protegir-se de la barbàrie dels abusos dels règims autoritaris.

6. ELEMENTS DE DEBAT

Per ampliar els aspectes treballats en aquest proposta didàctica, suggerim altres activitats vinculades als temes tractats:

- Elaborar un llistat dels principals drets que foren negats als ciutadans i ciutadanes sota la dictadura franquista.
- Estudiar el paper de resistència de la intel·lectualitat, de diferents manifestacions artístiques i literàries (Nova Cançó, el tancament de Montserrat, la Caputxinada, els fets del Palau....) contra el franquisme.
- Llegir i discutir a classe el Preàmbul de la Carta de les Nacions Unides.
- Distribuir els articles de la Declaració dels Drets Humans de 1948 en quatre apartats: drets personals; drets jurídics; drets polítics i drets econòmicosocials.
- Emprendre una recerca i una posterior discussió a la classe sobre els Drets de la Infància.

PANTALLA D'ACTIVITATS

1. Visioneu el tràiler d'aquesta pel·lícula a l'adreça que us donem i a partir d'aquí elaboreu una pluja d'idees sobre el contingut del film. Podeu anotar tot el que vagi sortint en un mapa conceptual. <http://es.youtube.com/watch?v=eiFlAH02A4g>
2. Viure sota una dictadura vol dir viure sota una repressió constant per part del poder. Citeu diferents dictadures que conegueu, ja siguin actuals, ja formin part del passat. Centrant-nos més en la pel·lícula, digueu de quina manera els governants exercien el control sobre els ciutadans. Són equiparables aquests mètodes als d'altres dictadures?
3. De quina manera determinats personatges reaccionen contra els abusos del poder? Per què ho fan?
4. Georg Dreyman, escriptor teatral i premi nacional de la RDA, és un autor d'èxit que no té cap problema amb la maquinària repressiva de l'estat. Quins dos fets el faran canviar d'opinió? Com demostrarà, finalment, la seva dissidència? Quin risc correrà?
5. L'actriu Christa-Maria Sieland sap que si no cedeix a les pretensions sexuals del ministre Hempf en patirà les conseqüències. No és tan ingènua com en Dreyman i ha tingut oportunitat de conèixer casos propers d'artistes amb les seves carreres destruïdes. Valoreu la seva actuació en el tram final del film: a l'interrogatori de la Stasi, la seva delació de Dreyman i la seva sortida precipitada de casa mentre els policies busquen la màquina d'escriure...
6. Gerd Wiesler és el capità del servei secret a qui encomanen un procediment operatiu contra l'escriptor Dreyman. Inicialment compleix de manera escrupulosa amb l'encàrrec, però la vida de les persones vigilades, tant a nivell artístic com a nivell privat, el commouen intensament. Quan sap que la seva missió no obeeix a raons de seguretat de l'estat, sinó a raons privades, comença a dubtar. Parleu de la seva evolució al llarg del film. Com acaba? Creieu que tots els oficials de les policies polítiques de les dictadures acaben de forma similar?
7. A causa de la seva crítica al sistema, el director de teatre Jerska no pot exercir la seva professió. L'últim regal que li fa a Dreyman és la partitura de la Sonate vom guten Menschen (Sonata per a un bon home). Per què creieu que se suïcida?
8. D'oportunistes, ambiciosos o cíncics com el tinent coronel de la Stasi, Anton Grubitz, les dictadures en van plenes. Grubitz li encomana la vigilància de Dreyman al seu antic company d'universitat Wiesler, amb qui sempre ha pogut confiar a l'hora de complir les ordres de les altes esferes governamentals. Què pretén aconseguir Anton Grubitz amb tot l'operatiu que ens explica la pel·lícula?
9. El ministre Bruno Hempf ordena el procediment operatiu contra Dreyman perquè desitja Christa-Maria Sieland i vol eliminar el seu rival. Quan l'actriu decideix no veure'l més, com reacciona el ministre?

10. Cerqueu informació, per exemple a través d'Amnistia Internacional, sobre els mètodes de repressió que utilitzen els governs. Podeu consultar les adreces següents:
<http://www.amnistiacatalunya.org/> i <http://www.amnistiacatalunya.org/edu/cat/index.html>
11. Expliqueu les conclusions que heu tret després del visionat del film.

VISOR DE TÈCNiques AUDIOVISUALS

1. En l'escena on Christa-Maria arriba a casa i es dutxa, Dreyman entra al bany i li pregunta a la seva nòvia on ha passat la nit. Entre l'home i la dona hi ha la porta. Quin simbolisme té?
2. Quan la Stassi registra per segona vegada el pis de Dreyman treuen una part del parquet per localitzar la màquina d'escriure. L'amagatall, però, és buit. Quina angulació fa la càmera sobre el terra?
3. En el tram final de la pel·lícula, l'actriu, fora de si, surt de casa i travessa el carrer. Un camió intenta frenar però és massa tard. Dreyman sent el soroll des del pis i mira per la finestra. Amb quin pla queda enquadrat? Amb quina angulació veiem la noia, moribunda, estesa al terra?
4. Després de la mort de la noia, el tinent coronel Grubitz li comunica a Weisler (assegut al cotxe) que la seva carrera ja ha acabat, perquè sospita que ha propiciat el fracàs de l'operació. Amb quin angulació apareix en Grubitz? En un seient del cotxe hi ha un diari que anuncia l'arribada al poder de Gorbachov. Amb quin pla apareix el diari?
5. El treball de documentació per a la realització de Das Leben der Anderen fou força intens. El director i guionista Florian Henckel Von Donnersmarck va assenyalar el següent: Per documentar-me vaig anar a molts llocs on encara pots sentir l'esperit del passat, com el Hohenschönhausen Memorial (caserna de detenció de la policia política) o l'antic Ministeri per a la Seguretat de l'Estat, avui Arxiu Nacional d'Investigació a la Normannenstrasse, així com el Birthler Bureau i els seus arxius. Els llocs poden emmagatzemar molt bé les emocions, i aquestes visites sovint em van oferir més coses que els documentals que vaig haver de veure i que alguns llibres, que, òbviament, també vaig haver de llegir durant aquests anys. No obstant, van ser decisives les converses amb testimonis, des del tinent coronel de la Stasi Wolfgang Schmidt, responsable del Grup d'Avaluació i Control dels HA XX, fins a prostitutes de la Stasi passant per gent que es va passar fins a dos anys als centres de detenció de la Stasi. En quins aspectes del film creieu que es nota més aquesta feina immensa de documentació?

TRÍPODE DE LECTURES

L'ACTOR, LA SEVA MULLER I LA STASI

Les activitats de la Seguretat de l'Estat, la Stasi, els serveis secrets de la desapareguda República Democràtica Alemanya, que reflecteix *La vida de los otros*, van superar amb freqüència la ficció. Sense anar més lluny, el protagonista, Ulrich Mühe, de 53 anys, que interpreta l'agent de la Stasi encarregat de la vigilància de la parella observada, va estar casat entre els anys 1984 i 1990 amb l'actriu Jenny Gröllmann, morta el 9 d'agost de 2007 als 59 anys. Sobre Gröllmann existeixen serioses sospites que durant molts anys va treballar com a informadora de la Stasi.

Els arxius de la Stasi, accessibles avui en dia, ocuparien 186 quilòmetres si es col·loquessin en fila les carpetes emmagatzemades amb les proves palpables de misèries humanes i traïcions, així com dels mecanismes que la dictadura prussiano-estalinista va utilitzar per controlar els 16 milions d'habitants de l'Alemanya de l'Est. Sobre l'actriu Jenny Gröllmann existeixen uns 500 documents que la inculpen com a IM. Aquestes inicials fan tremolar molts encara avui, gairebé 17 anys després de la desaparició de la RDA. IM són les inicials en alemany de *Inoffizieller Mitarbeiter* (col·laborador no oficial) de la Stasi. Es tracta d'aquells informadors que no pertanyien a la plantilla dels serveis secrets, però que els proporcionaven informació sobre totes les esferes de la vida social: empreses, equips de futbol, universitats o món intel·lectual. Alguns IM actuaven per conviccions; altres, per diners o víctimes de xantatges. El 1989, quan va caure el mur de Berlín, es creu que la Stasi comptava amb uns 90.000 empleats de plantilla i 100.000 IM.

Quan es va estrenar a Alemanya *La vida de los otros*, l'actor Mühe va declarar, al llibre que es va editar sobre el film, que ell havia viscut una història similar perquè la seva exmuller Jenny Gröllmann treballava per a la Stasi. La història no era nova. Ja el 2001 havia circulat per les redaccions alemanyes un dossier d'unes 150 pàgines sobre la connexió de Gröllmann amb la Stasi. La informació es va mantenir en termes discrets i es va oblidar. Amb l'estrena de la pel·lícula i les declaracions de Mühe va explotar l'escàndol. Gröllmann era una actriu de prestigi que patia un càncer en estat avançat i no estava disposada a morir amb l'etiqueta d'haver estat IM. Per a res del món admetia Gröllmann que la filla comuna amb Mühe, la prometedora actriu de 20 anys Ana Maria Mühe, quedés marcada amb la idea que la seva mare havia estat una delatora. Gröllmann va guanyar els judicis. Un tribunal de Berlín va obligar l'editorial a esborrar els paràgrafs que l'acusaven d'haver col·laborat amb la Stasi i va prohibir que Mühe repetís les acusacions sota l'amenaça d'una forta multa.

El cas de Gröllmann és paradigmàtic de la confusió existent pel que fa al col·laboracionisme amb la Stasi i sembla una missió gairebé impossible poder conèixer algun dia la veritat. Entre els 500 documents recollits sobre Gröllmann no n'apareix cap escrit per ella, ni tampoc apareix cap declaració de compromís com a IM, tot i que això no equival a una prova exculpatòria.

Gröllmann era filla d’Otto Gröllmann, un militant comunista que va combatre a Espanya a les Brigades Internacionals i després els nazis el van internar en un camp de concentració. Al final de la guerra, Gröllman se’n va anar a viure a la RDA, l’Alemanya antifeixista i socialista. La seva filla es va dedicar al teatre i va entrar al teatre Màxim Gorki de Berlín. Sobre la vinculació de Gröllmann amb la Stasi, els dictàmens dels experts són inequívocs i arriben a la conclusió que, efectivament, era IM. El primer marit de Gröllmann era un director teatral del Gorki que treballava com a IM per a la Stasi sota el nom de clau de *Franz*. L’any 1979 es va establir el contacte amb el major de la Stasi Helmut Menge, l’encarregat de dirigir Gröllmann i de recollir les seves informacions. En aquesta època, Gröllman apareix als papers de la Stasi amb el sobrenom *Grillo*, que després es va transformar en *Jeanne*, el nom de la seva primera filla.

Es pensa que la Gröllmann es va veure obligada a treballar per una carta falsificada que la involucrava amb contactes il·legals amb alemanys occidentals. El major Menge va arribar fins i tot a declarar que havia inclòs l’actriu com a IM sense el seu consentiment. Entre els documents trobats també hi ha cintes gravades probablement per en Menge amb un micròfon ocult en un bolígraf. Amics de Gröllman que volien demostrar la seva innocència van comprovar que algunes trobades en un pis clandestí no es van poder produir mai, perquè a la mateixa hora ella tenia funció al teatre Gorki.

Per a la Stasi, Gröllmann tenia interès a causa dels seus contactes amb periodistes occidentals, especialment amb en Peter Pragal, el corresponsal de la revista *Stern* del Berlín Est. Pragal va examinar els arxius i va trobar enregistrades converses que mai havia tingut amb la seva amiga Gröllmann.

El juliol de 2006, uns dies abans de la seva mort, Gröllmann va concedir una entrevista a *Stern*. En aquesta entrevista va parlar de forma dramàtica: *És el pitjor que m’ha passat en els darrers mesos. He resistit fins ara perquè ho he d’acabar. Ho dec a la meva filla. Per aquest motiu he acceptat embolicar-me amb judicis*. Pocs dies després, el càncer va acabar amb la Gröllmann.

José Comas. “El actor, su mujer y la Stasi” El País. 4-3-2007
Traducció de CinEscola

Activitats

1. Què era la Stasi? Quins objectius tenia? Coneixeu altres policies polítiques de diferents règims dictatorials?
2. Què vol dir l’autor de l’article quan es refereix al règim de l’antiga República Democràtica Alemanya amb el nom de *dictadura prussiano-estalinista*.
3. Quins aspectes comentats en aquest reportatge connecten amb els fets explicats en el film?

LA GUERRA FREDA I L'ALEMANYA ORIENTAL

El problema més seriós que es va plantejar als vencedors de la Segona Guerra Mundial era com s'havia de tractar Alemanya. La rendició d'aquest país va ser incondicional: els vencedors podien fer el que volguessin amb el veí. Però l'acord entre els governs dels Estats Units, la Gran Bretanya, França i la Unió Soviètica no va ser fàcil. A conseqüència de l'avanç de les tropes aliades i soviètiques, el territori alemany es va dividir en quatre zones d'ocupació militar. Es va fer el mateix amb la ciutat de Berlín.

Entre el juliol i l'agost de 1945 es van reunir a Potsdam (prop de Berlín) Stalin, Churchill i Truman per tractar sobre el futur d'Alemanya. Churchill va haver d'abandonar la conferència perquè el seu govern havia perdut les eleccions que s'acabaven de celebrar a la Gran Bretanya.

Les primeres decisions de Potsdam van ser un càstig per a Alemanya: expulsió dels alemanys que residien als països de l'Europa Oriental, processament de tots els polítics que havien participat en el règim nazi, desmuntatge de fàbriques senceres que passaren a ser propietats dels països vencedors...

Al principi sembla que a la reunió de Potsdam es va acordar que es crearia un únic estat alemany. Però quan va arribar el moment de concretar quin govern dirigiria aquest estat es va trencar l'acord. En realitat, els vencedors s'estaven agrupant ja en dos bàndols: L'URSS d'una banda, i els Estats Units, el Regne Unit i França per una altra. I ambdós bàndols volien tenir Alemanya sota el seu control.

Així, l'evolució dels fets va conduir a la divisió d'Alemanya en dos estats enfrontats. El procés de creació dels dos estats alemanys es va basar en l'existència de quatre zones d'ocupació militar. La zona d'ocupació soviètica va donar lloc a la República Democràtica Alemanya (octubre de 1949); les altres tres van constituir la República Federal Alemanya (setembre de 1949).

La divisió d'Alemanya va acabar de perfilar la divisió d'Europa en dues zones d'influència econòmica i militar: la dels Estats Units i la de la Unió Soviètica. Una divisió que va tenir com a conseqüència, a més, l'enfrontament de les dues potències militars que eren, el 1948, les més grans del món. Aquest enfrontament, que no es va arribar a convertir mai en una guerra total, va rebre el nom de *guerra freda*.

Sotmeses a la lògica de la *guerra freda*, les dues grans potències van iniciar un procés de rearmament que incloïa, cada vegada en un grau més alt, la creació o emmagatzematge d'armes nuclears. Aquest rearmament nuclear es va portar a terme entre el 1949 i el 1990 i va ser un dels elements més inquietants de la *guerra freda*. Tothom sabia que un enfrontament total de les dues grans potències amb armament nuclear podia fer desaparèixer la vida del planeta.

Per altra banda, els països de l'Europa Oriental ocupats per les tropes soviètiques es van convertir, a partir de 1948, en *satèl·lits* de l'URSS. Els partits comunistes d'aquests països, que ocupaven el govern, van crear un sistema polític semblant al soviètic. Es van suprimir les llibertats típiques del sistema liberal democràtic i tot

el poder va passar a mans dels partits comunistes, els quals, al seu torn, eren controlats pel PCUS (Partit Comunista de la Unió Soviètica).

A més, el sistema econòmic dels països *satèl·lits* s'ajustava a les pautes dictades des de Moscou. Els soviètics no només van imposar en aquests països el seu model econòmic, sinó que els van obligar a acceptar un sistema d'intercanvis comercials que es feia quasi exclusivament amb la Unió Soviètica.

Un dels episodis més tristos i dolorosos (que no foren pocs) de la dominació soviètica als països de l'Europa Oriental i de la *guerra freda* fou la construcció del *Mur de Berlín*, que separava el Berlín Oest (occidental) i el Berlín Est (soviètic), i que volia evitar la constant emigració de ciutadans alemanys de l'Est cap a l'Oest. Almenys 86 persones van morir a mans de les forces de seguretat de la RDA mentre intentaven fugir cap a l'Oest. Altres fonts parlen d'un mínim de 238 morts, incloent-hi els morts en accident.

El sistema soviètic, exportat als seus satèl·lits, però, va entrar en crisi a la segona meitat de la dècada dels vuitanta. La primera causa d'aquesta crisi sembla que s'ha de situar en les dificultats creixents que s'anava trobant pel camí l'economia de l'URSS. El rearmament galopant promogut pel president dels Estats Units, Ronald Reagan, obligava els governants soviètics a fer un gran esforç econòmic. En aquesta nova cursa d'armaments, l'economia de la Unió Soviètica mostrava cada vegada d'una manera més clara les seves debilitats.

Però, a més, el poble soviètic reclamava un augment del nivell de vida, difícil d'aconseguir en un moment en què molts recursos econòmics s'havien de dedicar al rearmament del país.

En aquest moment, el poder de la Unió Soviètica va passar a mans del Mikhail Gorbtxov, elegit secretari del PCUS el 1985. Aquest nomenament significà un canvi fonamental en l'evolució dels països socialistes de l'Est d'Europa. Mikhail Gorbtxov aspirava a poder transformar l'economia socialista desfent un anquilosament històric, considerat una herència del sistema centralitzat estalinista.

La nova orientació de l'economia soviètica (*perestroika*) pretenia desenvolupar una activitat econòmica més eficaç, més innovadora, més adequada a les necessitats de la població. Alhora es volia donar a l'actuació del govern i a tota la vida política una més gran transparència (*glasnost*) eliminant la censura i el control de la informació típics del sistema soviètic.

Gorbtxov també va imprimir un nou rumb a les relacions de la Unió Soviètica amb els països de l'Est d'Europa. El 1986 el nou secretari del PCUS va declarar que no volia intervenir en l'evolució política i econòmica dels països satèl·lits. A partir d'aquest moment es va desencadenar una transformació fulminant en aquests països.

A la tardor de 1989, i a partir de la caiguda del Mur de Berlín, amb tot el poder simbòlic que això va representar, tots els partits comunistes de l'Europa Oriental, acorralats per manifestacions i revoltes, van haver d'accedir a la transformació del sistema polític. El 1990 es van celebrar eleccions a tots aquests països segons el

model imperant a l'Europa Occidental: pluralitat de partits polítics, llibertat de premsa, igualtat d'oportunitats per a totes les formacions polítiques... A Polònia, Hongria, Txecoslovàquia i la RDA van guanyar les eleccions els partits o les coalicions anticomunistes. A Bulgària i a Romania la majoria parlamentària va ser per als antics partits comunistes que havien foragitat els seus elements més durs i conservadors.

El moviment de 1989-1990 reflectia l'aspiració dels països de l'Europa Oriental d'aconseguir nivells de llibertat política i de benestar econòmic semblants als dels habitants de l'Europa Occidental. Una propaganda persistent, procedent de l'oest d'Europa, els havia empès cap a aquesta opció.

Fernández, A.; Llorens, M; Ortega, R.; Roig, J. (1995) Geografia i Història. ESO 4t. Barcelona: Vicens Vives. Adaptació de CinEscola.

Activitats

1. Per què es van deteriorar les relacions entre els aliats al final de la Segona Guerra Mundial?
2. Que s'entén per Guerra Freda? Investigueu sobre els moments de màxima tensió internacional que es van produir en el marc de la Guerra Freda.
3. En quin instant de la pel·lícula *Das Leben der Anderen (La vida de los otros)* es fa una referència a Mikhaïl Gorbtxov? Quin significat o poder simbòlic té aquesta referència? Què pretenia Gorbtxov? Investigueu per què va fracassar.
4. Com es noten en els darrers moments del film els canvis succeïts a Alemanya i al Berlín de l'Est?

ELS DRETS HUMANS I EL TRIBUNAL PENAL INTERNACIONAL

Quan avui parlem de drets humans ens referim al conjunt de drets i llibertats considerats inherents a la naturalesa humana, uns drets que tots creiem que podem exigir i practicar diàriament. Però a més, el fet que siguin universals significa que són aplicables a tots els éssers humans que viuen en el món i que tota persona, poder polític o país ha de respectar i garantir-los.

Aquests drets, que fins al segle XX no foren proclamats com a universals, són més un procés que no un codi tancat i acabat. Cada dia sorgeixen nous camps que posen a prova la validesa i la vigència de llibertats i drets *vells*, alhora que cal abordar situacions i violacions de drets totalment noves. Concretament, les dues guerres mundials i els totalitarismes dels segle XX van posar a prova moltes lleis, llibertats i drets que es creien definitivament conquerits, i ha estat necessari un esforç considerable d'energia i voluntat per seguir avançant en el camp tan ampli dels drets humans. Els assoliments han estat fonamentals, però no són suficients. Perquè ni les declaracions ni les convencions internacionals, que tenen un abast universal, han aconseguit desterrar la violació dels drets humans al nostre planeta.

Això demostra que la seva defensa és encara molt lluny de comptar amb les garanties necessàries i que resta molt per fer.

Fins a la Segona Guerra Mundial no existia el dret internacional, només els drets dels estats. Però a causa de la magnitud i de l'extrema crueltat d'aquells crims, els països vencedors de la guerra —França, la Gran Bretanya, la Unió Soviètica i els Estats Units— van decidir crear per primera vegada a la història uns tribunals internacionals de *duració temporal* (1945-1946), a Nüremberg i a Tòquio, per jutjar els responsables d'aquells crims massius. Però com que ni l'extermini en massa d'éssers humans, ni les deportacions massives, ni el menysteniment dels drets de presoners i de la població civil no tenien precedents, ni tampoc existien textos legals que tinguessin en compte aquests delictes, es va crear un nou concepte, el de *crim contra la humanitat*, per tal que els culpables implicats en aquells crims poguessin ser jutjats i condemnats. Era el primer tribunal internacional que jutjava la violació de drets humans per damunt de les fronteres nacionals.

Va passar gairebé mig segle abans que es tornessin a crear tribunals temporals per jutjar *crims contra la humanitat*: el 1993 contra els genocidis de la guerra de l'ex-Iugoslàvia i el 1994 contra els responsables de les matances de Ruanda. Finalment, el 1998, es va crear el primer Tribunal Penal Internacional amb caràcter *permanent* amb seu a La Haia (Holanda).

Es tracta del primer tribunal permanent de la història capaç de jutjar actes de barbàrie d'amplitud internacional i que es cometin a gairebé qualsevol part del món. Malgrat que el seu poder és limitat i resten encara moltes dificultats per resoldre, és sens dubte un gran avenç en la defensa i garantia dels drets humans a tot el planeta.

Aubet, M. J. (1999). Drets humans.
Barcelona: Ediciones del Serbal. Pàgs. 19-21

Activitats

1. Quina importància va tenir el Tribunal Internacional després de la Segona Guerra Mundial?
2. Identifiqueu algun conflicte o guerra actual i esmenteu allò que cregueu que són violacions dels drets humans.
3. Quines foren les acusacions als Judicis de Nüremberg? I al de l'antiga Iugoslàvia?
4. Expliqueu què significa *crims contra la humanitat*.
5. Quins principals drets foren negats a la República Democràtica Alemanya, d'acord amb el que relata el film *Das Leben der Anderen* (*La vida de los otros*)?

RACCORD: Per continuar amb el tema...***La vida és bella (La vita è bella)* de Roberto Benigni. Itàlia (1998)**

La vida és bella és una pel·lícula sobre l'holocaust nazi explicada com si fos una fàbula, un conte, tant en el guió, com en el tractament visual, com en les interpretacions, però l'horror, la brutalitat van apareixent progressivament. El director, Roberto Benigni, però, també va voler retratar les experiències reals d'aquells que van viure situacions semblants a les dels personatges. Es va entrevistar amb supervivents dels camps, va llegir històries i articles i va parlar amb aquells que van viure aquella època. Al llegir i escoltar les històries de les famílies jueves italianes, Benigni va comprendre el canvi dràstic que van patir les seves vides: una dia formaven part de la vida tranquil·la dels turons de la ciutat i, al següent, foren deportats. Molta gent pot identificar-se amb la vida de Guido, el protagonista principal: amor, felicitat i després, de sobte, el terror.

Vegeu proposta didàctica a <http://www.cinescola.info/Pelis%20pdf/Vita%20e%20Bella.pdf>

***Salvador* de Manuel Huerga (2006)**

Barcelona, a principis dels anys setanta. Un grup de joves anarquistes catalans i francesos es revoltent contra la repressió franquista i inicien un reguitzell d'accions armades per aconseguir diners amb la intenció de donar suport a sectors d'obrers en lluita. En un primer moment, aconsegueixen força èxit i una sensació d'invulnerabilitat, però la seva inexperiència i la persecució de la Brigada político-social de la policia franquista, els portarà a ser detinguts. Un dels activistes, Salvador Puig Antich, és greument ferit i, després de passar per l'hospital, ingressa a la presó Model a l'espera del consell de guerra. Com tots els judicis dels franquisme, el consell de guerra es converteix en una farsa on no es dóna cap marge per a la defensa del pres i se'l condemna a mort. El dia 2 de març de 1974 Salvador Puig Antich és executat mitjançant el garrot vil, una forma d'aplicar la pena de mort procedent de l'Espanya negra i feudal. La mort del jove encara avui truca a la porta de les consciències dels qui van viure els fets, per preguntar-los si van poder fer alguna cosa més per evitar una mort tan terrible com inútil.

Vegeu proposta didàctica a <http://www.cinescola.info/Pelis%20pdf/Salvador.pdf>

FOCUS WEB

- Tràiler en castellà de la pel·lícula (2'23'') <http://es.youtube.com/watch?v=eiFlAH02A4g>
- Amnistia Internacional és un moviment mundial de defensa dels drets humans, independent de qualsevol govern, ideologia política o creença religiosa.
<http://www.amnistiacatalunya.org/>
- Propostes educatives sobre drets humans d'Amnistia Internacional
<http://www.amnistiacatalunya.org/edu/cat/index.html>
- Declaració Universal dels Drets Humans <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/cln.htm>
- Pàgina web de l'Institut de Drets Humans de Catalunya <http://www.idhc.org/>
- Pàgina web sobre Drets Humans d'Unescocat <http://www.unescocat.org/ct/p1/>

Portals sobre Drets Humans:

- Canal Solidari (Oneworld.net en català) <http://www.canalsolidari.org/web/>
- Development Gateway (portal del Banc Mundial) <http://home.developmentgateway.org/>
- Pangea - Internet Solidari <http://www.pangea.org/index.ca.html>

TRES, DOS, UN... ACCIÓ!

Per grups, escolliu una de les opcions que més us agradi per elaborar una exposició fotogràfica, acompanyada amb peus de foto i cartells informatius, que compti amb unes 30 imatges. Tingueu present que, primer de tot, cal contextualitzar el conflicte. Podeu aprofitar la tècnica de l'storyboard per tenir un índex visual i escrit del que voleu explicar. Consulteu la guia didàctica de les pel·lícules que us proposem a <http://www.cinescola.info>

- La República Democràtica Alemanya (*La vida de los otros*).
- El franquisme (Salvador).
- La resistència de la intel·lectualitat, de diferents manifestacions artístiques i literàries contra el franquisme (Nova Cançó, el tancament de Montserrat, la Caputxinada, els fets de Palau...).
- L'Holocaust nazi (*La vita è bella*)